

Driemaal gezien. Herinneringen van Fidelius – J.J. Cremer

Gedateerd: 27 mei 1858. Vermelding in de Aurora van 1859).

De verblijfplaats van het handschrift is onbekend.

1e druk in: Aurora: jaarboekje voor 1859. Haarlem: A.C. Kruseman, 1859. p. 65-85.

2e druk in: Uit het leven. Beelden en schetsen. Leiden: A. W. Sijthoff, Leiden 1862. p. 1-24.

3e druk in: Hollandsche muze: proza en poezie van onze geliefdste auteurs: met staatgravuren ... [et al]. Amsterdam: K.H. Schadd, 1868. p. 65-85.

4e druk in: Novellen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1871. p. 122-135. In serie met: Portretten. Kees Springer. Driemaal gezien. Wat vader Harmen vertelt. Maar omhoog. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Zes schetsen in eene lijst. Arme Samuel.

5e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1873. p. 96-108. Serie met: Portretten. Tonen in den nieuwjaarsmorgen. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Driemaal gezien.

6e druk in: Novellen vertellingen: Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord. Leiden: A.W. Sijthoff, [1873]. p. 1-15.

7e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1876]. p. 1-15. In serie met afbn. met: Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord.

8e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1873]. P. 96-108. Bundeling van 3 serie. Serie 3: Portretten. Tonen in den nieuwjaarsmorgen. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Driemaal gezien.

9e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1874. 108 p. Portretten. Tonen in den nieuwjaarsmorgen. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Driemaal gezien.

10e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1876].p. 1-15. In serie zonder afbn. met: Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord.

11e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1876]. Editie zonder afbn. 82, 80, 79, 67, 60 p. Serie 5: Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord. 60 p.

12e druk in: Overbetuwsche novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1877. Met afb. In serie met: Kees Springer. Zes schetsen in eene lijst. Een winteravond. Arme Samuel. Op den zolder. Wat vader Harmen vertelt. Naar omhoog. Het jawoord. Portretten. Tonen in den nieuwjaarsmorgen. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Driemaal gezien.

13e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1877. Serie 5, p. 1-15. Met afb. Bundeling van 5 series. Serie 5: Driemaal gezien. Wat ik hoorde en zag in den spoorwagen en binnen de wachtkamer. Naar omhoog. Het jawoord. 1877-1

14e druk in: Kleine vertellingen. Fabriekskind en werkman. Leiden: D. Noothoven Van Goor, 1878. p. 134-145. Romantische werken, dl. 3.

15e druk in: Overbetuwsche novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, 1881.

16e druk: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff, [1888]. 6e druk. dl. 2. p. 125-135. Vijftigcents-editie, no. 20.

17e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1889]. 8e druk. dl. 2. p. 125-135. Romantische werken.

18e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1908]. 7e druk. dl. 2. p. 125-135. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers. J.J. Cremer. [2^e editie].

19e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1908]. 7e druk. dl. 2. p. 125-135. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers. J.J. Cremer. [3e editie, zonder vignet].

20e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij, [1917]. 7e druk. dl. 2. p. 125-135. Romantische werken. (Blauwe serie).

21e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij, [1917]. 7e druk. dl. 2. p. 125-135. Romantische werken. (Rode serie).

22e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij, [ca. 1925]. 8e druk. dl. 2. p. 125-135. Romantische werken. (Blauwe serie).

23e druk in: Novellen en vertellingen. Leiden: A.W. Sijthoff's uitgeversmij, [ca. 1925]. 8e druk. dl. 2. p. 125-135. Romantische werken. (Rode serie).

Utrechtsche courant, 23 september 1831:

De opregte Haarlemsche courant, 3 december 1858:

Het leeskabinet, 1859:

Wij zijn nu weder tot een prozastuk genaderd: *Driemaal gezien*. Herinneringen van Fideleus, medegedeeld door J. J. Cremer. Die naam doet iets goeds verwachten, en iets goeds is het dan ook, dat wij hier ter lezing krijgen. Vooral die eerste herinnering, aan de kinderjaren ontleend, is zoo waar, zoo natuurlijk, dat wij ons niet onthouden kunnen, er een klein gedeelte van af te schrijven:

„Bij het wakker worden lag ik in een ander bedje dan dat, waarin ik gewoonlijk sliep. Helder wit was het behangsel, hetwelk anders groen was, en — op dat wit scheen de heldere zon; hoe mooi! hoe licht! Wáár ik mij bevond....? ik wist het niet, maar wel kwam het mij te binnen, dat ik den vorigen dag zeer — zeer lang gereden en geslapen, en weder gereden had; dat ik boomen gezien had, die ons voorbij draafden, en paarden, die *dampsten* — precies als de schoone luijers van zusje, wanneer ze over de vuurmand hangen. Door een vreemde Mietje — onze kindermid heette Mietje — werd ik aangekleed, en ik vroeg, of 't alweêr Zondag was, omdat mij alweêr het nieuwe kielkje en een schoon wit broekje werden aangedaan. Deze Mietje was veel aardiger dan onze Mietje, want in plaats van: Sta toch stil, maal toch zoo niet, en laa...t je dan toch gezeggen, hoorde ik nu gedurig: Liefie! en schatje! en meer zulke woordjes, die ik van *onze* Mietje nooit anders hoorde, dan wanneer m^a bij ons in de kamer was.

De tijdspegel, deel 1, 1859:

Ook de heer **Cremer**, in *Driemaal gezien* ("Aurora"), heeft het mannen-publiek voorzigtig op den achtergrond gelaten, en tot hoofdpersoon gekozen

een vrouwenbeeldje. Een lief vrouwenbeeldje? O jawel, allerinnemendst zelfs, en dat u tevens ontzag inboezemt. En het stukje is niet onaardig ingekleed ook. Slechts is de dictie tamelijk verwaarloosd, en wordt het hartstogtelijke der toestanden te weinig door deze toestanden-zelve, en te veel door uitroepingsteekens en titteltjes uitgedrukt. Doch al werd het stukje hierdoor minder ontsierd dan het geval is, al werd het er in het geheel niet door ontsierd, ik zou er toch geen vrede mede hebben. „Lekkere wijn, maar 't is geen Cantemerle”, zei een proever. Evenzoo zegt men onwillekeurig, bij het lezen van *Driemaal gezien* en dergelijke stukjes van denzelfden auteur: Alles goed en wel, maar

lekeurig, bij het lezen van *Driemaal gezien* en dergelijke stukjes van denzelfden auteur: Alles goed en wel, maar de „Betuwsche novellen” zijn oneindig mooier. Zoo is het. Op elk ander gebied als de Betuwsche novelle, als de schildering van het Geldersche dorpsleven, als de reproductie dier toestanden waarin hij zich heeft weten *hineinzuleben* met een ongeëvenaard geluk, blijft de heer Cremer beneden zijn talent. Willen de redacteurs onzer jaarboekjes tevens aan het publiek en aan de Nederlandsche litteratuur eene dienst bewijzen, dat zij den heer Cremer om eene bijdrage verzoekende, er altoos bijvoegen: „Mits eene Betuwsche novelle.”

Mij blijft nog over te spreken van de vierde bijdrage in proza: *Driemaal gezien, Herinneringen van Fidélus*, door J. J. Cremer. Zij behoort geheel te huis op het gebied des intimen gemoedslebens. Drie indrukken, in een gevoelig, ietwat dweepend gemoed achtergelaten door het driewerf zien van eene persoonlijkheid, voor wie men een hoogen, teederen eerbied koesterde, onder omstandigheden, die elken indruk diep, zeer diep in het hart van het kind, den jongeling, den man moesten doen dringen. Ziedaar een thema althans belangwekkend genoeg; vooral daar het de persoonlijkheid is van iemand, die de eerste maal door het kind wordt gezien als de beminnelijke en gevierde schoone, die bij eene openbare feestelijkheid (welke?) eene eerste rol (welke?) speelt; die voor de tweedemaal door den jongeling wordt gezien als de liefdevolle gade (van wien?), als de voortreffelijke moeder van hare kinderen — kortom als de vrouw, strijdende, zorgende, maar boven alles altijd en overal liefhebbende en door hare liefde geluk verspreidende; die eindelijk door den man wordt gezien — als lijk, uitgestrekt op de stervensponde, afgesneden in het midden van een leven dat aan zoo velen dierbaar, dat voor zoo velen, naar 't scheen, onmisbaar was. Daar schuilt poëzij, echte, aandoenlijke poëzij in die toestanden, daar schuilt fijn gevoel en talent in de wijze waarop zij werden geteekend. Eene enkele maal slechts (mijne vraagteekens getuigen er van) had ik in den dommeligen achtergrond, waartegen de schoone figuur zoo helder verlicht uitkomt, een weinig duidelijker den omtrek der nevenfiguren willen kunnen zien.

Het zou mij leed doen, wanneer mijne aankondiging, in verband met hare inleiding, de lezers van *de Tijdstroom* niet had doen gevoelen, dat in de *Aurora* 1859 het proza beter beantwoordt aan de

dat voor zoo velen, naar 't scheen, onmisbaar was. Daar schuilt poëzij, echte, aandoenlijke poëzij in die toestanden, daar schuilt fijn gevoel en talent in de wijze waarop zij werden geteekend. Eene enkele maal slechts (mijne vraagteekens getuigen er van) had ik in den dommeligen achtergrond, waartegen de schoone figuur zoo helder verlicht uitkomt, een weinig duidelijker den omtrek der nevenfiguren willen kunnen zien.

Het zou mij leed doen, wanneer mijne aankondiging, in verband met hare inleiding, de lezers van *de Tijdstroom* niet had doen gevoelen, dat in de *Aurora* 1859 het proza beter beantwoordt aan de

eischen der kritiek dan de verzen. Van de plaatjes valt ditmaal niet veel te zeggen. Slecht zijn ze niet, maar, behalve het portret van C. G. Withuijs, dat fiksche geteekend is, de gravure naar Kruseman van Elten, waarin een fijne natuurlijke toon heerscht, en die naar N. de Keyser, zijn ze moeilijk uit een zuiver artistiek oogpunt te beoordeelen.

Vaderlandsche letteroefeningen, 1859:

Vaderlandsche letteroefeningen.

1859

(1859) – [tijdschrift] Vaderlandsche Letteroefeningen

VORIGE

VOLGEND

Aurora. Jaarboekje voor 1859. Onder Redactie van S.J. van den Bergh. Haarlem, A.C. Kruseman. 1859. In post 8vo. VIII en 287 bl., met 5 staalplaten, portret en titelvignet, geb. in linnen met verguld op plat en snede f4-90, in marooco f6-25.

Het betrekkelijk eenvoudige bandje van dezen pracht-almanak omsluit dus de rijkst gevulde halmen van den oogst 1858 op letterkundigen bodem? - Is dit zoo, dan waarlijk is deze geen overvloedige, al mogen wij nog niet van misgewas spreken. Van de vier proza-stukken, welke ons hier geleverd worden, is 'Op een Congres', door GERARD KELLER, het eerste. De eenige aanmerking, die hij ons vergunne, zij op den titel. Immers het geheele verhaal zelf gaat grootendeels buiten het congres om, en het eenige dat dit belangrijk maakt, is de gelegenheid welke het den schrijver verschaft, om zich te midden der handeling te verplaatsen. **Driemaal** gezien. Herinneringen van FIDELIUS', door J.J. CREMER, beviel ons wel, en toch,

[p. 49]

wij herkenden in dat fragmentarische stuk den schrijver van het 'Paauwenveérken' niet! - De schets van C.E. VAN KOETSVELD, getiteld: 'Een vak zonder naam,' dwingt ons daaraan de twee eeretitels: eenvoudig en natuurlijk, toe te kennen. Toch reiken wij onder de proza-schrijvers den palm aan JOH. C. ZIMMERMAN, voor zijne mededeeling over 'COLUMBUS' (bij eene plaat). Nieuw en frisch van voorstelling, helder en eenvoudig van stijl. levert hij ons COLUMBUS. zooals wij dien zoo gaarne zien. en zoo

De opregte Haarlemsche courant, 24 december 1861:

. Uitgave van A. W. SYTHOFF, te Leiden:

Werken van J. J. CREMER.

Heden is verschenen:

UIT HET LEVEN. - BEELDEN EN SCHETSEN. - **Driemaal gezien.** Herinneringen van Fidelius. - Wat Vader Harmsen vertelt. - Naar omhoog. - Wat ik hoorde en zag in den Spoorwagen en binnen de Wachtkamer. - Zes Schetsen in ene Lijst. f 1,50.

TWEE NOVELLEN. - PORTRETTEEN. - Kees Springer in en buiten de Kerk. Met eene Lithographie. f 1,50.

ARME SAMUEL. - EEN VERHAAL. - Met eene Lithographie, Muzijk en Zang. Derde druk. f 1,80.

Voor eenige dagen is verschenen:

DE KOFFIJVROUW. - EEN BEELD VOOR HET VOLK. (In de Geïllustreerde Almanak voor het jaar 1862). f 0,60.

Nog is uitgegeven:

Het Eerste Deel van de Gedichten van J. J. L. TEN KATE,
Predikant te Amsterdam.

Nieuwsblad voor den boekhandel, 9 december 1881:

Onderstaande circulaire werd heden door mij verzonden.

Geachte Confrater!

Ik kocht van wijlen den Heer J. J. CREMER het kopijrecht van:

Grietje op 't Hönings-arf.	Naar omhoog.
Mijn oude Jakob.	Wat vader Harmen vertelt.
't Kriekende kriekske.	Zes schetsen in eene lijst.
't Pauweveerke.	Een winteravond.
Op de kniehorst.	Alles wel.
Bruur Joapik.	't Lot in den kerkbuil.
't Blinkende hoanje.	Wat ik zag en hoorde in den
Oan 't kleine revierke.	spoorwagen en binnen de
Arme Samuel.	wachtkamer.
Portretten.	Kruuzemuntje.
Kees Springer in de kerk.	Van binnen en van buiten.
Kees Springer buiten de kerk.	Het jawoord.
Driemaal gezien.	Op den zolder.

Van wijlen den Heer D. A. THIEME kocht ik:

Wouter Linge.	Een Oudejaarsavond.
Sinterklaas.	Tonen in d. Nieuwjaarsmorgen

Van enkele dezer Novellen kwam ik met den auteur overeen, ze tegen eenige vergoeding in een meer complete uitgave te laten opnemen, van andere werd dit belangloos door mij toegestaan; natuurlijk onder voorwaarde dat die Novellen alleen in de complete werken opgenomen en niet, onder welken vorm ook, afzonderlijk uitgegeven of verkocht mochten worden.

Bij de veiling van het fonds van den Heer P. VAN SANTEN werd deze bepaling in den catalogus opgenomen. Ze luidt als volgt:

„De deelen van CREMER's Rom. werken mogen, wegens de bestaande contracten met de primitieve Uitgevers, niet afzonderlijk verkocht worden. De eventueele koper is gehouden zich naar deze bepaling stiptelijk te gedragen”.

Nu de werken van CREMER opnieuw onder den hamer komen en die bepaling niet duidelijk in den catalogus is vermeld, gevoel ik mij, op advies van den Heer Mr. AUG. PHILIPS, Advocaat te Amsterdam, verplicht, den Boekhandel te herinneren, geen deelen van CREMER, waarin bovengenoemde Novellen voorkomen, apart te verkoopen, *daar ik mij voorbehoud dit ten strengste te vervolgen.* [5007]

Met achting,

Leiden,
8 Dec. 1881.

Uw Dw. Dienaar,
A. W. SIJTHOFF.

TEXEL.

Oudeschild. De vereeniging „Neptunus” hield Woensdagavond eene bijeenkomst in „De Zeven Provinciën.” Nadat de voorzitter aan allen het welkom had toegeroepen, kreeg de heer B. Elzer van Oost het woord. Op zeer verdienstelijke wijze werd door den heer E. voorgelezen „Focus als hypnotiseur” door F. de Sinclair. De heer Daalder van Oosterend droeg daarna voor de ernstige novelle van **Cremer: „Driemaal gezien.”** Als derde spreker trad op de heer I.J. Koppen met een ernstig vers: „De portefeuille.” Als laatste bijdrage werd door den heer E. op 't vrije tooneel eene voordracht „Eene verrassing?” gegeven. Dit laatste stukje werd zeer goed geacteerd, en een luid applaus was dan ook wel verdiend. De voorzitter sloot daarop de vergadering met een „tot weerziens” aan de heeren van Oosterend.

Youtube introductie, 2025:

J.J. Cremer online bibliotheek
WWW.JACOBCREMER.NL

Driemaal gezien: herinneringen van Fidelius
door J.J. Cremer (1827-1880).

Een introductie in een biografische vertelling van J.J. Cremer uit 1858.

ROMANTISCHE WERKEN
J.J. CREMER

WWW.SCHIEDENET.NL
april 2025

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 17 april 2025.